

ขอบคุณภาพจาก: <https://bit.ly/2KC48G5>

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์กับรูปแบบและเส้นทางการ
อพยพของคนจีนสู่อีสานและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในช่วง
ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21

The Historical Development of Chinese Migration Pattern
and Routes in Mekong Sub-Region of Northeastern Thailand
during the Late 20th - Early 21st Centuries¹

อภิราดี จันทรแสง²

Apiradee Jansaeng

E-mail: jansaeng@yahoo.com

Received: January 12, 2018

Revised: May 23, 2019

Accepted: May 28, 2019

¹ This Research was supported from The Thailand Research Fund.

² Lecturer, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University.

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการการอพยพเคลื่อนย้ายของคนจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงในภาคอีสานของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและรูปแบบของการอพยพของคนจีนในช่วงประวัติศาสตร์ร่วมสมัย โดยใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์และบูรณาการแนวคิดสังคมวิทยา เพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์เหล่านี้ ผลการศึกษาพบว่า 1) พัฒนาการการอพยพของคนจีนสู่พื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในอีสานมีปัจจัยจากนโยบายการเปิดประเทศของจีนและนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจีนและไทยในแต่ละสมัยที่สนับสนุนให้คนจีนรุ่นใหม่มีการลงทุนประกอบธุรกิจในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น 2) รูปแบบการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ชายแดนพื้นที่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีการอพยพจากภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคกลางและภาคใต้ และเปลี่ยนรูปแบบจากการเดินทางทางทะเลเป็นเส้นทางบก ทางเรือ และทางอากาศมากขึ้น ส่วนกลุ่มที่อพยพมามากที่สุดคือจากพื้นที่จีนตอนใต้ เช่น มณฑลเขตการปกครองพิเศษกว่างซี ข้อค้นพบใหม่ในด้านปัจจัยการอพยพของคนจีนในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่เข้ามาในพื้นที่ภาคอีสานของไทยนั้นมีลักษณะแตกต่างจากเดิมคือเพื่อการประกอบธุรกิจค้าขายไม่ใช่เพื่ออพยพมาอาศัยถาวรและมีการเดินทางติดต่อกับจีนแผ่นดินใหญ่ออย่างต่อเนื่อง ด้วยระบบการคมนาคมที่ทันสมัยที่เอื้อการเดินทางและขนส่งสินค้าจากจีนทางอากาศและทางเรือทำให้คนจีนมีการขยายจำนวนการอพยพข้ามแดนได้สะดวกมากขึ้น และปัจจัยสุดท้ายที่ค้นพบคือกลุ่มคนจีนกลุ่มใหม่ได้ใช้เหตุผลปัจจัยในการอพยพมาสู่อีสานคือจุดร่วมทางภาษาและวัฒนธรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันของชาวจ้วงในจีนตอนใต้ รวมถึงภาษาอีสานและชาวจ้วงมีความใกล้เคียงกันเนื่องด้วยอยู่ตระกูลภาษาไท-กะได เช่นกัน

คำสำคัญ : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์, การอพยพคนจีน, รูปแบบและเส้นทาง, อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง, ภาคอีสาน

Abstract

This research aims to 1) study about the new patterns of new group of Chinese migrants and the development of contemporary history in the borderland of Northeastern Thailand during the contemporary period of late 20th- early 21st centuries. 2) study about factors and patterns that impact the expansion of this new Chinese migrant group. This research provided mixed methods between historical and sociological concepts to understand this phenomenon.

The outcome of this research found that 1) the development of new Chinese migrants to the Mekong sub-region and Northeastern Thailand during this contemporary period involved with the factor of the open policy of China to increase an encouragement Chinese to start up business in ASEAN countries. 2) The route and pattern of Chinese migration along the Mekong delta countries have created more towns from Southeastern, Southern and Central China. The main group of traders migrated from Guangxi and the route pattern has turned from sea route to land and air routes instead and this last factor has cultivated a new strategy to connect with Northeastern Thailand by using brotherhood tide strategy to connect the space of brotherhood towns in Isan communities of Thailand and relate the common and similarities in linguistic ethnicities between Zhuang and Isan language and culture.

Keywords: Historical Development, Chinese Immigration, Pattern and Routes, Mekong Sub-Region, Northeastern Thailand

บทนำ

พัฒนาการรูปแบบการอพยพของชนจีนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเกิดการเปลี่ยนแปลงชัดเจน เมื่อจีนเริ่มปฏิรูปและเปิดประเทศ (ไ่่เก๋อไ่่ฟาง) ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 (Lin, 2017,17) และปฏิบัติการเปิดศักราชใหม่ของความสัมพันธ์ไทย – จีน ด้านเศรษฐกิจที่ชัดเจนเริ่มขึ้นเมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีไทย คือ ท่าน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้พบปะกับผู้นำจีน เหมา เจ๋อ ตุง ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 เศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศไทยเติบโตในอัตราที่สูงขึ้นและมีการขยายรูปแบบเศรษฐกิจทางด้านสถาบันการเงิน อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เหล็กกล้า การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ห้างสรรพสินค้า แม้กระทั่งการสื่อสาร การพลังงาน และการคมนาคม เป็นต้น เครือข่ายธุรกิจข้ามชาติของจีนที่มีทุนมหาศาลมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจไทยพัฒนาและเปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรม รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายส่งเสริมให้ชาวไทยโดยเฉพาะผู้มีเชื้อสายจีนและชาวจีนร่วมลงทุนระหว่างกัน ประกอบกับการปฏิรูปและเปิดประเทศของจีนประสบความสำเร็จ

การปฏิบัติการจากสนธิสัญญาร่วมกันในการเปิดพรมแดนเพื่อการติดต่อค้าขายตามด้านต่างๆจากทางภาคเหนือ มายังชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังเช่น การสร้างความร่วมมือและลงนามตกลงความร่วมมือทางการค้าและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างตัวแทนส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี การเปิดการค้าระหว่างจีนและไทย ทำให้ภูมิรัฐศาสตร์เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจการค้าในเขตลุ่มแม่น้ำโขงเปลี่ยนไป การเข้ามาของพ่อค้านายทุนจีนในเขตชายแดนไทย บริเวณจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดหนองคาย มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว องค์กรส่วนท้องถิ่นขยายความร่วมมือและความสัมพันธ์กับจีนอย่างเป็นทางการ รูปแบบการค้าของชาวจีนอพยพ จะต่างกับลาวอพยพ เวียดนามอพยพและเขมรอพยพ ด้วยปัจจัยของการสนับสนุนของนโยบายระหว่างประเทศและภาพพจน์ของการสร้างธุรกิจอย่างเป็นทางการ หรือถึงไม่เป็นทางการ จีนก็ยังได้รับเอกสิทธิ์เหนือจากการค้าระหว่างประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน

ในส่วนพัฒนาการเส้นทางการอพยพของชาวจีนมาสู่ประเทศ ผู้อพยพชาวจีนได้เห็นความสำคัญของเส้นทางการแลกเปลี่ยนทางการค้าและวัฒนธรรม

ทางเรือและทางบกเพิ่มขึ้น หันมาใช้เส้นทางการติดต่อค้าขายกับประเทศจีน โดยผ่านแม่น้ำโขง หากแต่ปริมาณการเดินทางเข้ามานั้นได้เพิ่มทวีคูณเพิ่มมากขึ้น โดยเหตุปัจจัยในการพัฒนาเทคโนโลยีการเดินทางและขนาดของเรือ ทำให้การเดินทางเรือเลียบชายฝั่งเมืองท่าต่างๆในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศจีน ได้รับความนิยมนมากขึ้น ซึ่งต่างจากการอพยพในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ที่อพยพโดยเส้นทางทางทะเลเป็นส่วนใหญ่ (Wu, 2003; Skinner, 1975) ซึ่งปรากฏการณ์การเคลื่อนไหของของกลุ่มผู้อพยพจีนสมัยใหม่โดยเฉพาะทางสังคม และวัฒนธรรมนั้นยังมีจำกัดในพื้นที่ชายแดนอาณานิคมลุ่มน้ำโขงในช่วง 20 ปี ย้อนหลังนี้ โดย Laurence J.C. Ma (2003, 2-3) ได้ชี้ประเด็นความซับซ้อน ในการเคลื่อนย้ายของคนจีนที่เกิดในช่วงสมัยใหม่ ว่ามีสาเหตุการอพยพมาจากความไม่สมดุลของโอกาสในการทำงาน ความต่างในเรื่องค่าจ้าง ช่องว่างของรายได้ระหว่างชนชั้น และโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจ

กลุ่มที่ที่น่าสนใจและเป็นลักษณะของคนจีนกลุ่มใหม่ในอีสานที่มี ปรากฏการณ์ใกล้เคียงกับแนวคิด New Economics of Migration คือลักษณะ การอพยพข้ามชาติอันมีเหตุและปัจจัยจากการส่งเสริมตลาดในการส่งคนไปทำงาน ต่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาช่องว่างทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน โดยจากการที่จะเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว แต่ละครัวเรือนจัดการเรื่องการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจคือ ส่งสมาชิกไปที่ละคนหรือมากกว่าหนึ่ง ที่อยู่ในวัยทำงาน ไปสู่ตลาดแรงงานข้ามชาติ คนจีนที่ออกมาทำงานมีลักษณะที่เป็นทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไม่มีฝีมือ รวมถึงผู้ประกอบการรายย่อย ชนกลาง และรายใหญ่ การอพยพเคลื่อนย้ายของชาวจีนรุ่นใหม่ในอีสานนั้นมีความเชื่อมโยงระหว่าง วัฒนธรรมทุนนิยมข้ามชาติ การข้ามพื้นที่พรมแดน ในบริบทของโลกาภิวัตน์ ทำให้ คนจีนกลุ่มใหม่นี้ได้สร้างความสั่นไหวทางอัตลักษณ์และเงื่อนไขใหม่ของบริบท สังคมอีสานเข้ามาเพื่อการปรับตัว โดยมีลักษณะการยอมรับตัวแปรใหม่ของสังคม และวัฒนธรรมใหม่เข้ามามีส่วนร่วมปะทะสังสรรค์ ซึ่งมีแนวคิดสอดคล้องกับงาน Ong (1997, 173-174) เรื่องการให้ความสำคัญในการสร้างจินตนาการเรื่อง modernity and global capitalism เรื่องการกลืนไหลของอัตลักษณ์

และวัฒนธรรมนั้น มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของ Appadurai (1996) ในงาน *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization* ที่มองคนและวัฒนธรรมในลักษณะที่เคลื่อนไหวและเลื่อนไหลข้ามเส้นแบ่งเขตประเทศ ในงานที่กล่าวถึงกลุ่มคนจีนรุ่นใหม่และรูปแบบการทำงานและอพยพของจีนรุ่นใหม่ในลาวตอนเหนือ นั้น Siliphon (2013, 31-45) ได้สรุปรูปแบบและชนชั้นอาชีวะ 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มนายทุนขนาดใหญ่และขนาดกลาง กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มแรงงาน กลุ่มที่ 3 กลุ่มคนจีนที่มาเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร และกลุ่มที่ 4 คือกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยและผู้ค้า ซึ่งกลุ่มคนจีนรุ่นใหม่ในอีสานจะมีลักษณะแตกต่างคือ กลุ่มที่มาเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร หากแต่มีแนวโน้มว่าจะมีในอนาคต รวมถึงกลุ่มที่เป็นแรงงานกรรมกรก่อสร้าง ยังไม่ปรากฏในพื้นที่ในอีสาน หากอาจจะมีบริบทของการมาช่วยเป็นแรงงานในครอบครัวของตนเองและมาช่วยญาติค้าขาย

ในส่วนรูปแบบพัฒนาการของชาวจีนอพยพที่เดินทางมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น นักประวัติศาสตร์ด้านจีนศึกษา Wang Gung Wu (2003, 5-9) ได้สรุปเกี่ยวกับประเภทการอพยพเกี่ยวกับการอพยพของชาวจีนสมัยใหม่ว่าเริ่มนับจาก ค.ศ. 1800 เป็นต้นมานั้น มีพัฒนาการจากประวัติศาสตร์ที่สามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน โดย การอพยพชุดแรก เรียกว่า Huashang Pattern หมายถึง พ่อค้า ในที่นี้ ได้กล่าวครอบคลุมถึงเหล่านายช่างศิลป์ ช่างฝีมือต่างๆ เช่น กลุ่มคนทำเหมืองแร่ ชาวจีนอพยพชุดแรกนี้เรียกได้ว่าเป็นการอพยพแบบคลาสสิก ซึ่งเกิดขึ้นก่อนและยังมีให้เห็นจนถึงปัจจุบัน ส่วนชุดที่สองคือ The Coolie Pattern ที่ ภาษาจีนเรียกว่า หัวกง (Huagong) คือกลุ่มแรงงาน กรรมกร ที่ภาษาไทยใช้คำเรียกกลุ่มนี้ว่า พวกกุลีจีน ซึ่งอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากในช่วงปี ค.ศ. 1920 แต่มีพัฒนาการเริ่มต้นจากยุคชุดทอง (Gold rushes) ที่สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย ปรากฏการณ์นี้เด่นชัดขึ้นเมื่อยุคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจโลกต้องการแรงงานสนับสนุนในการขยายการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก ส่วนหนึ่งก็เป็นทั้งแรงงานและพ่อค้าในการปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ เช่น พริกไทย อ้อย กาแฟ และยางพารา แรงงานอีกส่วนหนึ่งถูกจัดส่งในการตอบสนองการสร้าง

ระบบสาธารณูปโภคในแต่ละประเทศ เช่น เส้นทางการคมนาคม และการก่อสร้าง
ดังตัวอย่างของการจ้างแรงงานจีนในประเทศไทยเพื่อมาสร้างทางรถไฟ ถนน
การต่อเรือ และ ชุดकुคลองต่างๆ เป็นต้น พัฒนาการรูปแบบการอพยพของ
ชาวจีนชุดที่สาม คือ The Sojourner Pattern หรือที่เรียกเป็นภาษาจีนว่า
หัวเฉียว หมายถึงผู้ที่มาอยู่พักชั่วคราว แต่ความเป็นจริงแล้วคำว่า หัวเฉียว นั้น
มีเจตนาหมายรวมถึง คนจีนโพ้นทะเลทั่วไป จึงมีความขัดแย้งในด้านที่มาของ
คำนิยามและการเรียกชื่ออยู่ พัฒนาการในการเรียกชาวจีนอพยพแบบหัวเฉียว นั้น
ได้มีบริบทเพิ่มขึ้นตรงที่ว่ามีการสอดแทรกอุดมคติทางการเมืองและสังคม
ความเป็นชาตินิยม เพิ่มเติมเข้ามา นอกเหนือจากการเป็นแค่พ่อค้าหรือแรงงาน
รับจ้าง อันรวมถึงกลุ่มผู้อพยพที่เป็น ครู นักหนังสือพิมพ์ และสายอาชีพอื่นๆ ที่มี
การสร้างการตระหนักในความยิ่งใหญ่ของวัฒนธรรมจีนแก่ผู้ที่มาอยู่ต่างแดนจาก
แผ่นดินแม่ หากมองปรากฏการณ์ให้เห็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นในเมืองไทย ก็คือ
ช่วงเกิดจากพรรคกมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ และการปฏิวัติของซุน ยัต เชน
ที่เข้ามาหากกลุ่มสนับสนุนร่วมกับชาวจีนในไทยให้มีการเข้าร่วมอุดมการณ์รักชาติ
หรือชาตินิยมขึ้นในไทย และรูปแบบสุดท้าย คือ The Descent of Re-migrant
Pattern หรือที่เรียกเป็นภาษาจีนว่า Huayi หัวอี้ ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการแบบใหม่
ที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนที่อพยพไปสู่โลกที่สาม หรือคนที่เกิดต่างแดน พูดภาษาจีนไม่ได้
แต่หววนหาความเป็นจีน เช่น ชาวจีนที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้วอพยพ
ไปอยู่ที่อเมริกาเหนือ หรือ กลุ่มประเทศออสเตรเลีย อันประกอบไปด้วย
ประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และประเทศในหมู่เกาะแปซิฟิก

ในส่วนลักษณะรูปแบบคนจีนกลุ่มใหม่ในอีสานนั้นจะแตกต่างจาก
ลักษณะอื่นคือไม่ได้มีการแฝงอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนรุ่นเก่า และไม่มีความ
ปรารถนาที่จะตั้งถิ่นฐานหรืออพยพมาอยู่แบบถาวร หากเป็นกลุ่มที่ได้รับการ
สนับสนุนและเอื้ออำนวยจากนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจีนและนโยบาย
การค้าในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในการอพยพเข้ามาทำธุรกิจ โดยเฉพาะในช่วงปลาย
คริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 บทความนี้จึงต้องการอธิบาย
ปรากฏการณ์คนจีนกลุ่มใหม่ที่อพยพเข้ามาทำงานและอาศัยอยู่ในภาคอีสานตาม

ชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง อันมีลักษณะการอพยพและรูปแบบที่แตกต่างจากงานอื่น คือเป็นการก่อตั้ง (establish) วัฒนธรรมใหม่และการปรับตัวและต่อกรรูปแบบใหม่ แต่การต่อกรและการปรับตัวนั้นมีการผ่านระบบและปัจจัยที่ซับซ้อนมากขึ้นด้วย บริบทของการเปลี่ยนผ่านนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศจีนและประเทศต่างๆ ในลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะความเป็นสมัยใหม่ข้ามพรมแดนรัฐชาติ (Modernity Beyond the Nation State) ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เองที่ผู้วิจัยหวังว่าจะมาช่วย อธิบายและคลี่คลายปรากฏการณ์ในอาณาบริเวณชายแดนถึงวิธีการการปรับเปลี่ยนการพลัดถิ่นคนจีนกลุ่มใหม่นี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการการอพยพเคลื่อนย้ายของคนจีนในพื้นที่ ลุ่มน้ำโขงในภาคอีสานของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและรูปแบบของการอพยพของคนจีนในช่วง ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นงานและแนวคิดงานวิจัยเป็นการวิจัยโดยใช้สหศาสตร์เชิงบูรณาการ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในการศึกษาเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้อง ทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่ใช้ข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ซึ่งเกิดจากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผสมกับการวิจัยเชิงมานุษยวิทยาในการ เก็บข้อมูลและวิจัยภาคสนาม และใช้หลักการทางมานุษยวิทยาเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ (rapport) สำหรับการรวบรวมข้อมูลปรากฏการณ์ในภาคสนาม ใช้กระบวนการสังเกตการณ์ พูดคุยและการสอบถามสัมภาษณ์แบบทางการ และไม่ทางการเพื่อให้เกิดความไว้วางใจและการได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง (In-dept data)

ในกระบวนการดังกล่าวมีการสัมภาษณ์ 3 ระดับ คือ การสัมภาษณ์ โดยตรงกับผู้ค้าชาวจีน แบบที่สอง การสอบถามในลักษณะความสัมพันธ์ทางธุรกิจ

เป็นลูกค้ายาซื้อสินค้า และแบบที่ 3 คือการใช้ผู้ช่วยวิจัยชาวจีนที่มีความเก่งทางภาษาจีนและภาษาไทยที่พูดได้ทั้งจีนกลางและภาษาจ้วงซึ่งใช้มากในกลุ่มผู้ค้าจีนจากมณฑลกว่างสี การจัดแบ่งผู้สัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้ได้จัดออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรกคือ กลุ่มหน่วยงานรัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการสนับสนุนระดับนโยบายด้านการค้ากับจีน เช่น หอการค้าจังหวัด และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มแผนงานยุทธศาสตร์จังหวัด รวมถึงสมาคมพ่อค้าไทย-จีน และโรงเรียนจีน กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคนจีน เช่น ผู้ดูแลพื้นที่ ลูกจ้างคนท้องถิ่นที่ทำงานร้านค้าของคนจีน และคนไทยที่ทำธุรกิจในพื้นที่รอบตลาด รวมถึงพนักงานขับรถขนส่งสินค้า แม่ค้าพ่อค้าท้องถิ่นที่ขายของในตลาด การค้าไปเบ๊ จังหวัดอุดรธานี และตลาดอินโดจีน จังหวัดหนองคาย กลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวอย่างคนจีนรุ่นใหม่ที่มีส่วนใหญ่อพยพมาจากจีนตอนใต้และตอนกลาง โดยเฉพาะมณฑลกว่างสี คุนหมิง และเจ้อเจียง การสัมภาษณ์มี 2 ลักษณะคือ แบบทางการและไม่เป็นทางการ จำนวน 40 ราย และมีบางกลุ่มยินยอมให้ระบุชื่อ และแน่ได้บางกลุ่มที่อพยพมาจากจีนตอนใต้และตอนกลางแต่ไม่ขอระบุชื่อและนามสกุลจริง และขั้นตอนสุดท้ายคือกระบวนการประเมินและประมวลผล วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้นพบว่าพัฒนาการการอพยพเคลื่อนย้ายของคนจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงในภาคอีสานของประเทศไทย มีพัฒนาการในการอพยพกระจายพื้นที่อยู่ 3 จุดหลักๆ คือ ตลาดท่าเสด็จ จังหวัดหนองคาย และตลาดโบ้เบ๊ จังหวัดอุดรธานี โดยผู้อพยพบางคนได้ค้าขายที่ตลาดเวียงจันทน์และตลาดปลอดภาษี ในเขตประเทศลาวมาก่อนสักระยะ และได้รับข้อมูลให้อพยพย้ายข้ามฝั่งมาขายแดนภาคอีสานแทนทั้งจากวิธีการแนะนำจากคนจีนด้วยกันและบางคนวางแผนเข้าประเทศลาวก่อนเนื่องจากประเทศลาวได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนในการรับคนจีนมาทำธุรกิจในเวียงจันทน์เป็นจำนวนมาก รวมถึงด้านการเสียภาษีในการนำเข้าสินค้าจากจีน

มาอัตรากาซีที่ถูกกว่าด้านเก็บกาซีของชายแดนไทย โดยสรุปพัฒนาการของการอพยพเคลื่อนย้ายของคนจีนในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงในภาคอีสานของประเทศไทย อาจแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

1) การอพยพในสมัยก่อนนโยบายเปิดประเทศของจีน ก่อน ค.ศ.1978

2) การอพยพในช่วงสมัยใหม่หลังนโยบายการเปิดประเทศ ค.ศ.1978

กระแสการเข้ามาของผู้ค้าจีนมีมากและชัดเจนในพื้นที่ตลาดโป้เบ๋สืบเนื่องจากปัจจัยที่ส่งเสริมการลงทุนของจังหวัดอุดรธานี การเป็นศูนย์กลางตลาดค้าปลีก-ส่ง และการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว การขยายตัวภาคการลงทุนกับต่างชาติมีสูงกว่าพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ตามแนวชายแดนรูปแบบและเส้นทางในการเคลื่อนย้ายของผู้ประกอบการจีนยุคปัจจุบันนั้นมีการขยายแนวคิดและวิธีการมากขึ้น รวมถึงปัจจัยในการอพยพนั้นมีลักษณะหลากหลายและมากกว่าอดีตที่มาจากเหตุการณ์เกิดทุพภิกขภัยทางธรรมชาติ หรือจากฐานเศรษฐกิจที่ตกต่ำในระดับครัวเรือน รูปแบบการเกณฑ์แรงงานของคนพลัดถิ่นในสมัยก่อนนั้น ไม่ได้ปรากฏรูปแบบในการเคลื่อนย้ายเหมือนยุคสมัยใหม่ อย่างเช่นประเภทของแรงงานเข้ามาแบบนักธุรกิจขนาดย่อมหรือผู้ประกอบการ สถานภาพที่ถูกสร้างและต้องการสร้างนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ผู้ประกอบการรุ่นปัจจุบัน นำเทคโนโลยีการสื่อสารและคมนาคมในการติดต่อกับทางบ้านสะดวกมากขึ้น การติดต่อธุรกิจระหว่างประเทศและระหว่างจังหวัดสะดวกสบาย นโยบายของการเปิดประเทศจีนได้เอื้ออำนวยในการเดินทางมาค้าขายต่างประเทศ การค้าข้ามชายแดนซึ่งมีการดำเนินการมาตั้งแต่อดีตมีการลงทุนระหว่างชาวจีนและชาวไทยมากขึ้น การหลั่งไหลเข้ามาของชาวจีนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขงที่ประเทศลาวและไทยในยุคปัจจุบันนั้น

ในส่วนของผู้ค้าจีนที่จังหวัดชายแดนหนองคายและอุดรธานี โดยเฉพาะที่ตลาดโป้เบ๋ จังหวัดอุดรธานีนั้นมีลักษณะเข้ามาเป็นกลุ่มครอบครัว เครือญาติ ซึ่งต่างจากรูปแบบในสมัยก่อนที่จะเป็นผู้ชายที่เป็นตัวแทนของแต่ละครอบครัวเพื่อแสวงหาโชคและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นของครอบครัวที่ไม่มีทุนในการประกอบกิจการและมาอาศัยผู้ที่เคยมาอยู่ชายแดนนี้ มีลักษณะที่มา คือ สามี ภรรยา ลูก หลาน

และ ปู่ย่าตายาย มาพร้อมกัน ประเภทของธุรกิจเป็นการทำธุรกิจที่ต้องใช้เงินทุนสูง การสั่งซื้อนำเข้ามาทางเรือล่องแม่น้ำโขง สินค้าส่วนใหญ่คือเสื้อผ้าและกระเป๋าคูรับสินค้า อยู่ที่ด่านประเทศลาว เนื่องจากภาชีนำเข้าของลาวเรียกเก็บในราคาที่ถูกกว่า หลังจากนั้นสินค้าผ่านระบบลอจิสติกส์แบบทันสมัยส่งมายังชายแดนไทยโดยรถขนส่งขนาดใหญ่ มายังจังหวัดหนองคายและอุดร ตามลำดับ

งานวิจัยนี้นำเสนอเกี่ยวกับคนจีนกลุ่มใหม่ที่อพยพมาทำการค้าและอาศัยในภาคอีสานซึ่งตรงกับกลุ่มคนจีนที่เรียกว่า ผู้อพยพใหม่ หรือ Chinese New Migrants ซึ่งหมายถึงคนจีนที่เกิดในประเทศจีนแต่อพยพออกมาประกอบธุรกิจหรือประกอบอาชีพต่างๆในต่างประเทศ โดยรูปแบบการอพยพของคนจีนกลุ่มนี้ ได้สอดคล้องกับงานวิจัยคนจีนทางภาคเหนือและชายแดนประเทศลาวที่บ่อแก้ว ห้วยทราย ในส่วนของคนจีนรุ่นใหม่ในภาคอีสานที่ใช้การศึกษาในพื้นที่ตลาดอินโดจีน หนองคาย และตลาดโม่โม่ อุดรธานี มาอธิบายปรากฏการณ์การอพยพรูปแบบใหม่ในภาคอีสาน โดยผู้ประกอบการจีนกลุ่มนี้ในพื้นที่ชายแดนจังหวัด หนองคาย อุดรธานี กลุ่มใหญ่มาจากจีนภาคใต้ โดยเฉพาะมณฑลกว่างสี กลุ่มชาติพันธุ์จ้วงได้อพยพมาประกอบธุรกิจที่จังหวัดอุดรธานี มากกว่า 100 ราย (Hong, 2009) นอกจากนั้นยังมีอพยพมาจากเมืองกวางโจวและคุนหมิงซึ่งเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ในการส่งออกสินค้าทางทะเล บางกลุ่มออกเดินทางจากเมืองคุนหมิง เนื่องจากมีกิจการอยู่ที่คุนหมิงก่อน ในบางกลุ่มที่อยู่อุดรให้ข้อมูลว่าพวกเขาเคยทำกิจการอยู่ที่ประเทศลาวมาก่อนประมาณ 5-10 ปี หลังจากนั้น มีผู้แนะนำให้ข้ามพากมาทำที่ตลาดอินโดจีน หนองคายก่อนแล้วขยายธุรกิจไปเปิดทำการที่ตลาดโม่โม่ อุดรธานี ตามลำดับ

อีกปัจจัยที่เพิ่มจำนวนผู้ค้าจีนใหม่ในภาคอีสานคือ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ก่อปรกับเส้นทางคมนาคม และ ระบบลอจิสติกส์ที่สะดวกรวดเร็วทำให้การเคลื่อนย้ายสินค้าจีนและผู้ค้าจีนรุ่นใหม่ ข้ามชาติได้สะดวก รวดเร็วและเพิ่มปริมาณจำนวนคนได้อย่างไม่จำกัด ซึ่งเปรียบเทียบกับรูปแบบในอดีตที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการเดินทางเรือส่งสินค้าหรือเรือโดยสารที่ต้องมีความเสี่ยงกับธรรมชาติการเดินทางเรือ หรือถึงแม้จะเป็นเส้นทางทางบกก็จะต้องใช้เวลานาน

มากกว่าจะเดินทางข้ามชายแดน ความเสี่ยงต่อการถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ค้าลักลอบ
ผิดกฎหมายก็มีมาก ปัจจุบันชาวจีนจะซื้อตั๋วเดินทางทางอากาศและส่งสินค้ามา
ตามเรือโดยสารจากคุนหมิง เชียงไฮ้และกวางโจว และแวะขึ้นด่านภาษีที่อำเภอ
เชียงแสนบ้าง และด่านประเทศลาวบ้าง ในลักษณะการอพยพของเส้นทางการค้า
ของชาวจีน หลายกลุ่มเริ่มต้นทำธุรกิจจากประเทศลาวแล้วข้ามชายแดนไทยมา
กันเป็นกลุ่มหรือเครือข่าย อย่างเช่นกรณีเจ้าของธุรกิจชุดชั้นใน เจ้าของร้านเป็น
คนจีนที่มาจาก เมือง ยู่หลิน เขตปกครองพิเศษกวางสี (Li, Interviewed on
October 12, 2009) อีกพื้นที่หนึ่งคือมณฑลเจ้อเจียง เมืองหูเป่ย์ เป็นพ่อค้าจีน
ได้ให้สัมภาษณ์ว่าการเดินทางไปกลับประเทศจีน ใช้การเดินทางโดยสารเครื่องบิน
และมาประกอบอาชีพโดย VISA ธุรกิจ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการทำซ้ำประมาณ
20,000 บาท การเดินทางไปจีนเฉลี่ยเดือนละครั้ง เพื่อทำธุรกิจและคัดเลือกสินค้า
ส่งมาที่ประเทศไทย เส้นทางการประกอบอาชีพที่ไทยเริ่มจากการที่เพื่อนชวนไปทำ
ธุรกิจที่ คุนหมิง แล้วเดินทางไปทำธุรกิจที่ลาว หลังจากนั้นเห็นช่องทางใน
ประเทศไทยเลยย้ายมาเชียงใหม่อีกย้ายมาทำธุรกิจที่จังหวัดอุดรธานี (Chen,
Interviewed on October 12, 2009) หากกล่าวโดยรวม คนจีนที่ตลาดโบ๊เบ๊
จังหวัดอุดรธานี และ ตลาดอินโดจีน หนองคาย ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายเดียวกัน
และมีความรู้จักกันมาก่อน เส้นทางส่งของก็เป็นเส้นเดียวกัน เพราะอพยพผ่าน
ระบบเครือข่าย (Networking) การปรับรูปแบบการขนส่ง Logistic มีพัฒนาการ
ที่แตกต่างจากอดีต โดยในช่วงเวลาปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ถึง ช่วงคริสต์
ศตวรรษที่ 21 แบ่งได้ว่ามีสองช่องทางที่นักลงทุนจีนนิยม คือ 1. เส้นทางขนส่ง
จากกวางโจว จะสะดวกทั้งการขนส่งทั้งทางเรือและทางอากาศ 2. เส้นทางขนส่ง
จากคุนหมิงและกวางสี นิยมขนส่งทางเรือซึ่งอาศัยข้ามชายแดนประเทศลาวก่อน
ซึ่งเป็นปัจจัยเรื่องด่านภาษีอากรที่ถูกกว่าการส่งมาผ่านชายแดนไทย (Wei,
Interviewed on November 14, 2009)

การกระชับความสัมพันธ์กับจีนในพื้นที่ชายแดนภาคอีสานเพื่อ
ประโยชน์ทางด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว โดยใช้ นโยบาย “บ้านพี่
เมืองน้อง” ยุทธศาสตร์บ้านพี่เมืองน้องก่อนที่จะมีนโยบายทางเศรษฐกิจ

“One Belt One Road Initiatives” ที่กำลังเป็นกระแสสำคัญทางการพัฒนาเส้นทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและประเทศต่างๆ ในอาเซียน ตัวอย่างสำคัญในการร่วมมือในพื้นที่ชายแดนอีสาน เช่น การสถาปนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในแถบลุ่มแม่น้ำโขงทั้งในด้าน การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน ทั้งที่มีการลงนามข้อตกลงไว้แล้วและยังไม่มี การลงนามข้อตกลงขององค์กรท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานีและหนองคาย ที่ได้พัฒนาความสัมพันธ์กับจีนในยุคสมัยใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 – ปัจจุบัน จังหวัดอุดรได้จัดทำ “โครงการเยี่ยมเยือนเมืองกุยหลิน” พร้อมนำเสนอโอกาสการลงทุน การค้า การท่องเที่ยวของจังหวัดอุดรธานี และเชิญชาวกุยหลิน มาเยี่ยมจังหวัดอุดรธานี คนจีนรุ่นใหม่ ที่อพยพมาอาศัยและประกอบธุรกิจในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดหนองคายมีความเชื่อมโยงกันทั้งในทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของสองพื้นที่นี้มีความเชื่อมโยงกันในมิติของการแลกเปลี่ยนค้าชายแดนซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญของการค้าข้ามชาติในอาณาบริเวณชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การสร้างยุทธศาสตร์บ้านพี่เมืองน้องได้กระจายความสัมพันธ์กับมณฑลและเมืองต่างๆ ของจีนตอนใต้มากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในจังหวัดต่างๆ ของภาคอีสาน ดังเช่น จังหวัดอุดรธานี เป็นบ้านพี่เมืองน้องกับกุยหลิน เมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติ และเมืองอุตสาหกรรม ขอนแก่นเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับหนานหนิง ซึ่งหนานหนิงเป็นที่ตั้งของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐและเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้าของมณฑลกว่างซี ร้อยเอ็ดเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับมณฑลกานซู มุกดาหารเป็นบ้านพี่เมืองน้องกับเมืองฉงจั่ว มณฑลกว่างซี โดยเฉพาะ ในปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ร่วมลงนาม MOU ขยายความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง มุกดาหาร-ฉงจั่ว กับรองนายกเทศมนตรีเมืองฉงจั่ว สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมุ่งเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม โดยเฉพาะด้านการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของทั้ง 2 เมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้ภาคเอกชนของทั้งสองฝ่ายได้พัฒนาโครงการนิคมอุตสาหกรรมฉงจั่ว (ไทย-จีน) ซึ่งวางแผนการลงทุนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 จากการ

พบปะกันในงานมหกรรมแสดงสินค้าจีน-อาเซียน ครั้งที่ 9 (9th CAEXPO) เทศบาลเมืองฉงจั่วและมูลนิธิเอกชนพัฒนาภูมิภาคไทย (The Community Support Foundation Thailand: CSFT) ได้ร่วมกันลงนามหนังสือแสดงเจตนาว่าด้วยการส่งเสริมการจัดตั้งนิคมดังกล่าว ซึ่งปัจจุบัน วิชาหกิจรายใหญ่บางรายที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่นิคมฯ ได้แก่ รัฐวิสาหกิจยักษ์ใหญ่อย่าง COFCO Tunhe Chongzuo และโรงงานน้ำตาลของบริษัท East Asia Sugar ในเครือน้ำตาลมิตรผล ประเทศไทย สอดรับกับการขยายตัวด้านการค้าการลงทุนไทย-จีน กระแสความต้องการสินค้าไทยในจีน และนโยบายส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลจีนภายใต้ นโยบาย One Belt One Road และจังหวัดที่กำลังขยับความสัมพันธ์กับจีนในรูปแบบบ้านพี่เมืองน้อง คือ จังหวัดนครพนมกับเมืองผิงเสียง ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านของถนนที่เชื่อมจีนกับอาเซียน รวมถึงไทย (R8-R9-R12)

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ชุมชนชายแดนอีสานได้พัฒนาระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในอาณานิคมชายแดนจึงไม่ได้เกี่ยวพันเพียงแค่คำว่า “ท้องถิ่น” แต่มีการเกี่ยวข้องกับคำว่า “ภูมิภาค” และคำว่า “ข้ามชาติ” มาตั้งแต่อดีตและชัดเจนขึ้นในปัจจุบัน แตกต่างที่บริบทสัมพันธ์ โลกาภิวัตน์จึงเป็นกระบวนการที่เร่งระบบความสัมพันธ์ข้ามเวลาและพื้นที่ให้ขยายกว้างและเข้มข้นมากขึ้น ควบคู่ไปกับการยืดขยายความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกิจกรรม หรือการกระทำและเหตุการณ์ที่เกิดในท้องถิ่นและที่เกิดในถิ่นที่ห่างไกลออกไป ในงานศึกษาเรื่องของการค้าชายแดนตลาดชายแดนมีการศึกษาในเขตจังหวัดชายแดน ในลักษณะการข้ามแดนของชาติพันธุ์นั้นๆ มาค้าขายข้ามชายแดน และคนมาค้าขายอยู่กับด่านตรวจ ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะอาณานิคมชายแดน (Santasombat, 2008)

ส่วนการปรับตัวและการนิยามอัตลักษณ์ของผู้ค้าจีนในบริบทต่างวัฒนธรรมที่เขตพื้นที่ชายแดนนั้นเป็นไปในลักษณะที่มีส่วนผสมของการจัดการของเจ้าของตลาดและความเห็นพ้องจากความต้องการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันของพ่อค้าชาวจีน อีกทั้งการเปิดพื้นที่การยอมรับอย่างถูกต้องและตามขนบวิธีการค้าแบบคนไทย คนจีนที่นี้จึงผลิตนามบัตรขึ้นมาเพื่อแนะนำตัวเองและ

ธุรกิจของตน ความมั่นใจในการติดต่อค้าขาย ชาวจีนกลุ่มนี้พูดภาษาไทยไม่ได้ เกือบทุกคน ยกเว้นบางคนที่พูดอีสานได้เพราะมีคนงานในท้องถิ่นทำงานในร้าน แต่คนจีนส่วนใหญ่ยังปรับตัวเรื่องการบริโภคอาหารไทยไม่เป็น ทุกคนต้องกลับไป ทำกับข้าวทานเองที่อพาร์ทเมนต์ ซึ่งที่พักนี้ถูกจัดให้ทุกคนต้องอยู่ในที่เดียวกัน ซึ่งจัดการโดยเจ้าของตลาด ในเรื่องความปลอดภัย ชาวจีนกลุ่มนี้มีความเชื่อมั่นว่า เจ้าของตลาดสามารถคุ้มครองและมีอำนาจในการต่อรองกับตำรวจหรือกฎหมายไทยได้ เพราะจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาเวลาถูกตำรวจจับ เจ้าของตลาดสามารถ ประกันตัวพวกเขาออกมาได้โดยตลอด

การติดต่อระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายมีลักษณะเป็นไปแบบธุรกิจสากล และมืออาชีพ ซึ่งเป็นลักษณะแบบใหม่ที่ต่างจากการค้าของชาวจีนที่เข้ามาในประเทศไทยสมัยก่อน การค้าขายบริเวณชายแดนนี้ อย่างตลาดโบ้เบ้ที่จังหวัดอุดร นั้นมีลักษณะเฉพาะ ไม่เหมือนกับการค้าของชาวจีนในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ที่ส่วนใหญ่มีช่วงระยะฐานการอพยพมาก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ส่วนใหญ่อพยพ มาจากเมืองแต้จิ๋ว (เจาโจว) และเมืองกวางตุ้ง อาชีพที่ชาวจีนกลุ่มนี้ประกอบ คือ การเป็นแรงงานให้ภาครัฐในการขุดคลอง สร้างถนน และรับจ้างทั่วไป หากแต่ สังคมผู้ค้าชาวจีนที่ชายแดน เช่น ตลาดโบ้เบ้อุดรธานีนั้นไม่ได้ใช้วิธีการเดิมเหล่านี้ การแต่งงานกับคนท้องถิ่นยังไม่ปรากฏเนื่องจากว่ากลุ่มผู้ค้าจีนนี้มาเป็นครอบครัว ขนาดใหญ่มีสมาชิก คือ พ่อแม่ปู่ย่าตายายและหลานๆ จุดเน้นในการมาไม่มุ่งไปที่ การสร้างการยอมรับในสังคมเนื่องจากกลุ่มผู้ค้านี้ไม่ต้องการตั้งถิ่นฐานแต่ต้องการ มาอยู่เป็นระยะสั้นเพื่อการทำธุรกิจเท่านั้น ดังนั้นวัฒนธรรมในการปรับตัวและ อาชีพของคนจีนเปลี่ยนแปลงไป ตามบริบทของพื้นที่และชุมชนที่แตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผล

พัฒนาการของกลุ่มผู้ค้าชาวจีนรุ่นใหม่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ในพื้นที่อาณาบริเวณชายแดนไทย ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีการตั้งชุมชนของตัวเองใหม่ ลักษณะเป็นการอยู่แบบพหุ สังคมคือการปรับตัวเองให้อยู่ได้ในพื้นที่ใหม่และพวกเขาจะพยายามไม่สร้าง

ความขัดแย้งหรือปัญหาเกี่ยวกับทางการหรือกฎหมาย อยู่ในลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย
ต่างคนต่างอยู่ สถาปนาตัวเองในแบบลักษณะพิเศษและแปลกแยกเป็นอื่นในการ
อยู่อาศัย สังคมของชาวจีนที่อพยพรุ่นใหม่ที่มาตั้งตัวอยู่ในตลาดโบ๊เบ๊ อุดรธานี
และตลาดอินโดจีน หนองคาย เป็นกลุ่มผู้ค้า 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง
และขนาดใหญ่ ที่มีการขายสินค้าระดับขนาดเล็ก คือ การบริโภคในครัวเรือน
เช่น ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายกระเป๋า ขนาดกลาง เช่น ร้านขายผ้าผืน ที่มีการ
กระจายสินค้าไปสู่ลูกค้าหลายระดับ และ กลุ่มร้านค้าขนาดใหญ่ คือ ร้านนำเข้า
เฟอร์นิเจอร์ไม้ที่เป็นขนาดโรงงานในการกระจายสินค้าตั้งแต่อีสาน ภาคเหนือ
ภาคกลาง และภาคใต้ ดังนั้นคนจีนกลุ่มใหม่นี้มีอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจ
อย่างเห็นได้ชัด เช่น เรื่องการรับการดูแลจัดการจากเจ้าของตลาดที่ให้การดูแล
และสิทธิพิเศษแก่กลุ่มผู้ค้าชาวจีนเหล่านี้ การเป็นนายจ้างจ้างงานคนในอีสาน
เป็นลูกจ้างและการมีเครือข่ายกับพ่อค้าแม่ค้าที่มารับซื้อสินค้า ดังนั้น ความเป็น
นายจ้างและเป็นนายทุน สามารถมีอำนาจทางเศรษฐกิจในการกำหนดอัตราค่าจ้าง
และภาระงานให้คนในท้องถิ่น งานวิจัยนี้ได้นำเสนอในกรณีผู้ประกอบการจีน
พลัดถิ่นรุ่นใหม่ที่มีรูปแบบการอพยพเคลื่อนย้าย ในอาณาบริเวณชายแดน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้แตกต่างจากรูปแบบเดิมที่ถูกประเมินไว้ คือ

1. การประกอบธุรกิจเป็นแบบผู้ประกอบการขนาดย่อม (SMEs)
ไม่ใช่แรงงานรับจ้าง หรือลูกจ้าง หากแต่เป็นการทำธุรกิจข้ามชาติทั้งที่ถูกและ
ไม่ถูกกฎหมาย

2. เดิมการเข้ามาจะเป็นลักษณะการเดินทางของตัวแทนสมาชิก
ในครอบครัว เช่น ลูกชาย หรือ สามี ซึ่งบ่งบอกเพศลักษณะว่าเป็นชายเท่านั้น
แม้ภายหลังจะมีการเริ่มเข้ามาของหญิงประเพณี และมีบางส่วนที่มีคู่สมรสติดตาม
มาด้วย ปัจจุบันจำนวนสมาชิกของครอบครัวไม่ได้ถูกจำกัดเพศ อายุหรือการ
กำหนดเกณฑ์ต่างๆอย่างในอดีต การเดินทางเข้ามาทำธุรกิจเป็นไปในลักษณะ
ครอบครัวมากขึ้น มีพ่อแม่ลูก ปู่ย่าตายายและหลานๆรวมในกระบวนการย้ายถิ่น
แบบชั่วคราว

3. กลุ่มผู้ค้าจีนรุ่นใหม่มาจากจีนตอนใต้เป็นส่วนใหญ่ แต่ยังมีจากส่วน
อื่นของจีน เช่น จีนตอนกลาง

4. รูปแบบการเข้ามาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ใช้ระบบเครือข่าย (Networking) ระบบเครือข่าย และจากหมู่บ้านเดียวกัน รวมถึงเครือข่ายนักลงทุนที่มาแล้ว แนะนำชักชวนกันมาเพื่อแสวงหาพื้นที่ใหม่ในการลงทุน ผ่านการติดต่อรูปแบบใหม่ผ่านระบบการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตแทนการเขียนจดหมายซึ่งล่าช้าต่อการติดตามสถานการณ์

5. นโยบายการผสมกลมกลืนของรัฐไทยเปลี่ยนไป ไม่ได้มุ่งเน้นการอยู่อาศัยแบบถาวรหรือเปลี่ยนสัญชาติคนจีนเหมือนในอดีต การเปิดรับชาวจีนเข้ามาทำธุรกิจได้มุ่งเน้นให้ชาวจีนเหล่านี้ไม่ต้องดัดแปลงตัวเองให้เป็นไทย แต่การปรับเปลี่ยนนโยบายสานสัมพันธ์แบบพี่น้อง หรือที่เรียกว่า บ้านพี่เมืองน้อง นั้น ได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยกับมณฑลทางใต้ของจีนมากขึ้น

ดังนั้นพื้นที่อาณาบริเวณชายแดนในภาคอีสานของไทยนี้ เราจะมองเห็นปรากฏการณ์ที่มีการผลิตและผสมผสานการดำรงชีวิตชุดใหม่ที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ เช่น ในกรณีของตลาดชาวจีนโบ๊เบ๊ ไม่ได้มาแข่งขันขายอาหารกับพ่อค้าแม่ค้าชาวไทยแต่กิจการของคนท้องถิ่นและคนจีนนั้น เป็นระบบเอื้อหนุนกัน กับการที่ชาวจีนนำสินค้าจีนมาขาย คนในท้องถิ่นอุดหนุนก็กินอาหารและธุรกิจบริการขนส่งมารองรับกัน พ่อค้าแม่ค้าจากภาคอีสานมารับซื้อสินค้าราคาขายส่งจากตลาดไปขายในระดับตลาดขายปลีก

ในส่วนความขัดแย้งหรือช่องว่างระหว่างผู้คนในท้องถิ่นกับผู้ค้าจีนรุ่นใหม่ไม่ได้ปรากฏออกมาในรูปแบบที่ชัดเจน ความขัดแย้งของคนท้องถิ่นถูกเก็บไว้ในลักษณะการแสดงความน้อยเนื้อต่ำใจในสถานภาพทางเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบกับคนจีนที่ได้รับการดูแลจากเจ้าของตลาดดีกว่า และมีฐานะเป็นเจ้าเก่าหรือนายจ้าง แต่คนท้องถิ่นกลับมีสถานภาพเป็นแค่ลูกจ้างของคนจีน

ในสถานภาพและความสัมพันธ์กับผู้คนในท้องถิ่นมีลักษณะ เป็น ผู้เหนือกว่า (Superiority) ของผู้ค้าข้ามชาตินายทุนจีน ชาวจีนจะได้รับการดูแลเป็นพิเศษ มีการจัดสร้างอาคารที่พักให้และเรียกเก็บค่าเช่าอีกทอดหนึ่ง สวัสดิการดูแลความปลอดภัยจะได้รับการเอาใจใส่อยู่เสมอ และได้รับการดูแลในระดับสูงจากสถาน

กสูลจิ้น ประจำประเทศไทย ที่มีการมาเยี่ยมเยือนในพื้นที่เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ความรู้สึกด้อยกว่าของคนในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างหน้าร้านของชาวจีน แม่ค้าชาวไทย และคนขับสามล้อรอบๆตลาด นอกจากนั้นชุมชนท้องถิ่นเองเริ่มมีการปรับตัวในการเข้ามาของเศรษฐกิจข้ามชาติ ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาจีนของคนไทยตามชุมชนชายแดนแม่น้ำโขง การตื่นตัวในการส่งเสริมให้ลูกเรียนภาษาจีนในแต่ละสัปดาห์สำหรับเด็กอนุบาลถึงชั้นประถม หลังจากนั้นเด็กโตขึ้นจะส่งลูกข้ามไปเรียนที่โรงเรียนเหลียวโตวที่ประเทศลาว หรือส่งไปที่ประเทศจีน ไต้หวัน ฮองกง หรือ ปีนัง โดยเฉพาะครอบครัวนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนจะมีความภาคภูมิใจที่ลูกหลานยังพูดและฝึกปฏิบัติตามธรรมเนียมจีนอยู่ และความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้องกับชาวจีนอพยพรุ่นใหม่จึงถูกสร้างขึ้นในขณะเดียวกันซึ่งทำให้การปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนเป็นไปในทิศทางบวกมากขึ้น

การปรับตัวและเลื่อนไหลสถานภาพตนเองตามทุนทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการจีนในอาณาบริเวณชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือรุ่นห้า-สิบปีที่ผ่านมา มีการต่อรองความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมสูงกว่ายุคสมัยก่อน การเข้าใจความรู้ และความเป็นสมัยใหม่ของผู้ประกอบการมีพร้อมกว่ารุ่นก่อน และสังคมท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี มีการรับรู้การอยู่ในพื้นที่ของคนจีนกลุ่มใหม่ด้วยความขัดแย้งทางสังคมและการประกอบอาชีพไม่มีปรากฏเด่นชัดหรืออ้างถึง ดังนั้นลักษณะการอยู่ร่วมกันในชุมชนชายแดนแห่งนี้จึงมีลักษณะพหุสังคม พังพาอาศัยกัน และเลือกที่อยู่กับรสนิยมดั้งเดิมของตนเอง การขยายความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะการให้ความร่วมมือและเอื้อกันมากกว่าลักษณะขัดแย้งกัน

ความเป็นชุมชนจีนตามชายแดนไทย ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้คุณลักษณะของอัตลักษณ์ของคนจีนรุ่นใหม่ยุคไร้พรมแดน ที่เปลี่ยนแนวคิดจากรูปแบบเดิมที่การอพยพรุ่นก่อนเกิดจากปัจจัยการหลีกเลี่ยงภัยสงครามและความอดอยากหิวโหย หรือถูกข่มขืนจากธรรมชาติหรือโรคระบาด หากแต่ในรุ่นปัจจุบัน เป็นการแสวงหาโอกาสและช่องทางในการเลื่อนสถานะของตนให้ดียิ่งขึ้น ผู้ประกอบการขนาดย่อมได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนอย่างเต็มที่เพื่อให้มุ่งขยายตลาดสินค้าจีนที่สอดคล้องกับนโยบายการค้าเสรีที่มีอยู่ในปัจจุบัน

งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อสังเกตที่แตกต่างจากการวิจัยอื่นคือการสะท้อนลักษณะการอพยพและรูปแบบการอพยพ รวมถึงปัจจัยในการอพยพของจีนรุ่นใหม่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 มีความน่าสนใจคือ การใช้ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงทางด้านความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันเข้ามาเป็นปัจจัยในการตัดสินใจในการอพยพมาลงทุนในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ภาคอีสานซึ่งแตกต่างไปจากงานวิจัยอื่นที่ได้นำเสนอในการแนวคิดด้านปัจจัยในการอพยพของจีนรุ่นใหม่ที่กำลังแต่เรื่องทุนนิยมของจีน (Chinese Capitalism)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ข้อค้นพบที่สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ

1. การพัฒนานโยบายข้ามชาติของแต่ละประเทศในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อันในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ด้านการค้ากับผู้ประกอบการจีน ซึ่งจะทำให้เราสามารถเข้าใจถึงภาวะและเงื่อนไขของสังคมชายแดนและผู้อพยพชาวจีนมากขึ้น การเปิดตัวในการทำธุรกิจแบบนายทุน และการยอมรับความเป็นใหญ่ของทุนนิยม ส่งผลให้การสร้างอัตลักษณ์และการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่เปลี่ยนแปลงไป การต่อรองความสัมพันธ์ต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนนั้นในยุคโลกาภิวัตน์นั้นขึ้นอยู่กับ กระแสทุน กระแสผู้คน กระแสสื่อและเทคโนโลยี เพื่อตั้งรับการขยายตัวของคนจีนรุ่นใหม่จากการสนับสนุนนโยบาย One Belt One Road ของจีน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อจำกัดที่คนจีนเข้ามาในดินแดนใหม่อย่างอุดรธานี หนองคาย และจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสานคือ การไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยจึงขาดการสื่อสารกับชุมชนและการไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐได้ จึงยังเป็นอุปสรรคบางประการในการตัดสินใจสำหรับผู้อพยพกลุ่มใหม่ที่ยังไม่มีความมั่นใจบ้าง ดังนั้นองค์กรของรัฐในระดับท้องถิ่นและส่วนกลางจึงควรหันมาใส่ใจในการเข้ามาอาศัยของกลุ่มจีนข้ามชาติอย่างมีระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อมีการวางแผนการจัดการโยกย้ายถิ่นจากการเกิดกลุ่มย่อยใหม่ทางสังคม

Reference

- Appadurai, A. (1996). **Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization**. London: University Minnesota.
- Chen . **Merchant of Bobe Market, Udonthani**. Interviewed on October 12, 2009.
- Department of International Economic Affairs (2007). **International Cooperation: The Development Project for Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation**. Bangkok: Ministry of Foreign Affairs.
- Hong. **Merchant of Bobe Market, Udonthani**. Interviewed on November 14, 2009.
- Laurence, C. (2003) "Space, Place, and Transnationalism in *the Chinese Diaspora*." In *The Chinese Diaspora: Space, Place, Mobility, and Identity*, edited by Laurence J.C. Ma and Carolyn Catier. Maryland, USA.: Rowman & Littlefield Publishers.
- Li. **Merchant of Bobe Market, Udonthani**. Interviewed on October 12, 2009.
- Lin, L. (2017). **Transnational Migration. Social Networking of Chinese Traders in Bobae Market in Udonthani Province**. M.A.thesis of Mekong Studies. Graduate School: Khon Kaen University.
- Lin, Y. (2017). **Chinese Economy: Puzzles, Challenge and Future**. Bangkok: Open World Publishing House.
- Lin, Y. (2017). **Demystifying the Chinese Economy**. Translated by Aksornsri Panichasarn. Bangkok: Open World Publishing House.

- Ong, A. (1997). "Chinese Modernities : Narratives of Nation and Capitalism." In *Ungrounded Empires: The Cultural Politics of Modern Chinese Transnationalism*, edited by Aihwa Ong and Donald Nonini. New York: Routledge.
- Songprasert, P. (2004). **Modern Oversea Chinese**. Bangkok: Thailand Research Fund.
- _____. (2007). **The Root of Chinese Influences in Southeast Asia**. Bangkok: Ureka Press.
- Santasombat, Y. (2008). Anthropology about State: A Survey of Thought and Power in Anthropology in **State from Daily Life Practice Perspectives**. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- Siriphon, A. (2013). **Chinese Traders in Mekong Border**. Chiang Mai: Research and Academic Services Center, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Skinner, W. (1957). **Chinese Society in Thailand: An Analytical History**. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Teerawit, K. and Yianjong, J. (2000). **Sino-Thai Relationship: Looking Back and Looking Towards**. Bangkok: Chinese Studies Center. Asian Studies Institute. Chulalongkorn University.
- Weerakultewan, S. (2006). **Chiangkong: Ethnicity and Border Trades**. Chiang Mai: The Center of Biodiversity Studies, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Wei. **Merchant of Bobe Market, Udonthani**. Interviewed on November 14, 2009.
- Wu, W. G. (2003). **China and the Chinese Overseas**. Singapore: Eastern Universities Press.